

جنگ نرم و سناریوهای آینده انقلاب اسلامی ایران

(با نگاهی به بیداری اسلامی منطقه)

محمدرحیم عیوضی^۱

فرزانه میرشاهولایتی^۲

فرهاد نظری زاده^۳

چکیده

با توجه به تغییر و تحول اوضاع و احوال جهانی به خصوص در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، و فناوری؛ کاربرد زور و روش‌های جنگ کلاسیک در مقابله با بازیگران قدرتمند به تدریج با کاهش ارزش، مشروعیت و اثربخشی مواجه شده است. از همین رو شاهدیم که به تدریج مفاهیمی مانند قدرت نرم و قدرت هوشمند از سوی نظریه پردازان غربی مطرح و مورد توجه و استفاده سیاستمداران قرار گرفت. به همین ترتیب، انقلاب اسلامی ایران که تاکنون با وجود فشارهای شدید نظامی سربلند بیرون آمده و به بقا و بالندگی خود ادامه داده است، امروز با چالش‌های جنگ نرم دشمن روبروست. در این مقاله، با توجه به روندهای و ابعاد جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران، با رویکرد آینده‌پژوهانه و به روش سناریوپردازی، آینده‌های مواجهه جنگ نرم غرب و انقلاب اسلامی ایران را مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌ایم. سوال اصلی این پژوهش، بررسی آینده‌های متصور برای انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم دشمن است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد اگرچه غرب در بلند مدت سناریوهای جنگ نرم مختلفی را علیه انقلاب اسلامی ایران تعقیب می‌کند که ابزارهای آن به ترتیب فرهنگی، سیاسی و اقتصادی است؛ ولی شواهد نشان می‌دهد رفتار هوشمندانه جمهوری اسلامی ایران و تقویت برخی مولفه‌ها می‌تواند موجب ناکامی دشمن و موفقیت کشور شود.

واژه‌های کلیدی: آینده‌پژوهی، سناریوسازی، قدرت نرم، جنگ نرم، آینده انقلاب اسلامی ایران

Ra.eivazi@yahoo.com

۱- دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره)

f.shahvelayeti@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری آینده‌پژوهی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره)

f.nazaizadeh@yahoo.com

۳- دانشجوی دکتری آینده‌پژوهی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره)

مقدمه

در قرن اخیر به واسطهٔ ویژگی‌هایی چون جهانی شدن و فناوری اطلاعات، بسیاری از معادلات عرصه روابط سیاسی به‌طور اعم و مبحث قدرت به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی این بستر به‌طور اخص، به شکلی متفاوت و با سرعت بیشتری دست‌خوش تحول شده‌اند. برخلاف گذشته که بار اصلی قدرت بر دوش منابع سخت‌افزاری و توان سخت‌نظامی بود، امروز کشورها با تقویت قدرت نرم خود می‌کوشند تا اراده خود را حاکم کرده و در عرصه رقابت بین‌المللی جریان را به نفع خود بگردانند. مفهوم و ادعای قدرت نرم این است که می‌توانید بدون استفاده از پاداش یا تهدید محسوس به نتایج موردنظرتان دست یابید(نای، ۱۳۸۷: ۴۳). به عبارتی، جنگ نرم با تعریف استفاده از قبل طراحی‌شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن، برای نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه‌هایی است که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی مجری شود(کالینز، ۱۳۷۰: ۴۸۷). برخلاف قدرت سخت که در مواقع بحرانی به کار می‌آید، ماهیت قدرت نرم به‌گونه‌ای است که به راحتی و بدون برانگیختن اعتراضات مجامع بین‌المللی، می‌توان از آن به‌عنوان اهرم فشار و حتی جنگی خاموش استفاده کرد. مصداق این گفتار، اتفاقاتی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به ویژه بعد از شکست غرب در جریان هشت سال دفاع مقدس شاهد آن بوده‌ایم. به دلیل ماهیت انقلاب اسلامی ایران و مواجهه جهان‌بینی مکتب این انقلاب با ایدئولوژی غرب و تقابل آشکار آن با منافع کشورهای استعماری، چنین برخوردی از سوی غرب امر اجتناب‌ناپذیری بود. خوشبختانه درخصوص ماهیت جنگ نرم، شرایط و استلزامات آن برای ایران، مطالعات خوبی انجام گرفته است که این تحقیق نیز تلاش داشته تا از ماحصل نتایج آن‌ها بهره‌مند شود. اما دلیل وجودی این مطالعه، نوعی آینده‌نگری درباره جنگ نرم و آینده انقلاب اسلامی ایران است. تلاش برای ترسیم آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب در آینده پژوهی ابزاری است که با توسل به آن می‌توان تلاشی معنادار جهت تعیین آینده‌های بدیل، خلق فرصت و اجتناب از اشتباه داشت.

در بین روش‌های مختلف آینده‌پژوهی، سناریوپردازی یکی از روش‌های جذاب آینده‌پژوهی است که در شرایط ابهام‌آلود و عدم قطعیت به کار می‌آید. به مدد این روش می‌کوشیم با استفاده از اطلاعات موجود و همچنین واقعیت‌های برگرفته از علوم طبیعی، جامعه‌شناسی، اقتصاد و

غیره، چند روایت منطقی و مختلف درباره جهان آینده تدوین کنیم (علی زاده و وحیدی مطلق، ۱۳۸۳ الف) که بیشتر برای افق‌های زمانی بین ۱۰ تا ۲۰ سال کارایی دارد. سناریوسازی یا سناریوپردازی یکی از شیوه‌های متداول آینده‌پژوهی است که از اطلاعات مربوط به احتمالات و روندهای متنوع (و بعضاً واگرا)، تصاویری باورپذیر و به لحاظ درونی سازگار از آینده ایجاد می‌کنند. سناریو پاسخ مناسبی به این سوال است که چه اتفاقی ممکن است بیفتد؟ یا چه اتفاقی می‌افتد اگر ...؟ بنابراین سناریو، پیش‌بینی و چشم‌انداز نیست، چه این هر دو تمایل دارند خطرات را پنهان سازند. برعکس، سناریو مدیریت ریسک و مخاطره را ممکن می‌سازد (لیندگرن و باند هولد، ۱۳۹۰: ۳۶). اگر مطابق نظر پیرس و رابینسون^۱ (۱۹۸۳) روش‌های آینده-نگری را به دو دسته کمی و کیفی با معیارهای هزینه، میزان رواج، پیچیدگی و امکان استفاده در مراحل چرخه عمر تقسیم کنیم سناریو در روش‌های کیفی با میزان هزینه‌ای منعطف (از کم تا زیاد) با رواج متوسط، پیچیدگی در حد متوسط و همراهی با موضع مورد بررسی در سراسر چرخه‌ی عمر قرار دارد (رابینسون، ۱۹۸۳: ۷).

طراحی سناریو ابزار برنامه‌ریزی راهبردی برای دوره‌ی میان‌مدت تا بلندمدت تحت شرایط عدم قطعیت است (لیندگرن و باند هولد، ۱۳۹۰: ۳۸). برای اجرای فرایند سناریو چندین راه متفاوت وجود دارد. ساده‌ترین راه، مدل کارشناس است که در آن فرد یا گروهی کوچک این کار را انجام می‌دهند (لیندگرن و باند هولد، ۱۳۹۰) که البته به زعم سیهاک و موزل (۱۳۹۰) آفات سوگیری و عدم انسجام، از مهم‌ترین اشکالات محتمل برای این نوع سناریوپردازی است. در عین حال این روش، هزینه و زمان کمتری نسبت به روش‌های مشارکتی دارد (سیهاک و موزل، ۱۳۹۰: ۴۰). تدوین سناریو از جزییات و ظرافت‌های زیادی برخوردار است ولی به‌طور کلی می‌توان آن را مشتمل بر پنج گام اصلی دانست: گام اول: آشکارسازی تصمیم (با طرح پرسش‌های کلیدی با توجه به ارزش‌ها، چشم‌انداز، اهداف و ماموریت)، گام دوم: جمع‌آوری اطلاعات، گام سوم: شناسایی نیروهای پیشران کلیدی، گام چهارم: آشکارسازی عناصر نسبتاً معین، گام پنجم: شناسایی عدم قطعیت‌های بحرانی، گام ششم: تدوین سناریوها (علی زاده و وحیدی مطلق، ۱۳۸۳ ب).

به این ترتیب، این مطالعه نوعی تحقیق توصیفی است که می‌کوشد رویدادها را با گردآوری اطلاعاتی از منابع مختلف توصیف کند. این توصیف به صورت ترسیم آینده پیش‌روی انقلاب اسلامی در مواجهه با پدیده جنگ نرم براساس مستندات و روندهای موجود (سناریوی اکتشافی) در افق زمانی ۱۰ ساله می‌باشد. برخی از سوالات و مسائلی که به نظر می‌رسد با آن مواجه خواهیم بود عبارت است از این که ماهیت انقلاب اسلامی ایران چیست؟ مهم‌ترین ابعاد و ابزار جنگ نرم کدامند؟ پیش‌ران‌های اصلی جنگ نرم کدامند؟ روندهای مهمی که می‌توانند جنگ نرم را تحت تاثیر قرار دهند کدامند؟ با توجه به روندها و پیش‌ران‌ها، چه آینده‌هایی برای انقلاب اسلامی ایران می‌توان متصور بود؟

این تحقیق می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که «آینده‌های متصور برای انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم دشمن چیست؟» و در این راستا، باید به سوالات فرعی جواب داد: یک: با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی، روندها و پیش‌ران‌ها چه سناریوهایی برای این انقلاب می‌توان متصور بود؟

دو: ویژگی هر یک از سناریوهای ممکن چیست؟

سه: نوع ابزارها و نقش اهمیت آن‌ها برای تحقق سناریوهای مذکور در بلندمدت چیست؟

چهار: با توجه به روندها و پیش‌ران‌های حاکم، کدام سناریو احتمال وقوع بیشتری دارد؟

با توجه به سوالات و مباحث طرح شده درباره آینده و سناریوها، فرضیه‌ی اصلی تحقیق این است که «مولفه‌های اصلی انقلاب مرتبط با قدرت نرم ج.ا. ایران، در آینده تقویت خواهند شد». بر همین اساس، فرضیه‌های فرعی عبارتند از:

- باورهای دینی و انقلابی مردم در آینده (افق ده ساله) در چارچوب ارزشی انقلاب تقویت خواهد شد.

- ابعاد رفتاری و اخلاقیات جامعه در آینده (افق ده ساله) در چارچوب ارزشی انقلاب تقویت خواهد شد.

- وحدت و انسجام اجتماعی در آینده (افق ده ساله) تقویت خواهد شد.

- پیوند مردم و حکومت در آینده (افق ده ساله) تقویت خواهد شد.

- نفوذ خارجی ایران در آینده (افق ده ساله) افزایش خواهد یافت.
- ثبات سیاسی داخلی در آینده (افق ده ساله) افزایش خواهد یافت.
- روابط ایران با جهان در آینده (افق ده ساله) بهبود خواهد یافت.
- رشد و عدالت اقتصادی در آینده (افق ده ساله) ارتقا خواهد یافت.
- کنترل تورم و بیکاری در آینده (افق ده ساله) بهبود خواهد یافت.
- تشدید تحریم خارجی در آینده (افق ده ساله) رخ خواهد داد.

۱. چارچوب نظری و پیشینه تحقیق

مبحث قدرت نرم در شکل نوین خود توسط جوزف نای^۱ (استاد دانشگاه هاروارد) در کتاب «ناگزیر از تقدم: ماهیت در حال تغییر قدرت آمریکایی^۲» و مقاله‌ای که به همین مضمون در مجله شماره ۸۰ فارین پالیسی^۳، به سال ۱۹۹۰ تئوریزه و مطرح شد. گرچه پیش از وی حمید مولانا در سال ۱۹۸۶ در کتاب خود با نام «اطلاعات و ارتباطات جهانی، مرزهای نو در روابط بین‌الملل» به این مبحث اشاره داشت، ولی اغلب نای را به‌عنوان نظریه‌پرداز و معروف‌ترین فرد در این عرصه می‌شناسند. نظریات نای در سال ۲۰۰۴ در کتاب «قدرت نرم: ابزاری برای موفقیت در سیاست جهانی^۴» بسط و گسترش یافت و آخرین دیدگاه‌های وی در کتاب جدید او با عنوان «آینده قدرت^۵» در سال ۲۰۱۱ منتشر شده است. به‌طور کلی از نظر وی قدرت نرم عبارت است از: توانایی شکل دادن به ترجیحات و اولویت‌های دیگران اما نه با استفاده از تحمیل و تطمیع، بلکه از طریق جذب، هم‌کاری و اغوا. البته مشخص است که حتی با این تعریف نیز مضمون و هدف اصلی قدرت، تغییری نکرده و همان «تحمیل اراده» بر طرف مقابل است؛ ولی البته روش‌ها عوض شده و شکلی ملایم‌تر به‌خود گرفته‌است در واقع، می‌توان پیشران‌های قدرت نرم را در پارایم عصر اطلاعات جستجو کرد. وابستگی شدید کشورها به هم در یک اقتصاد جهانی، گسترش شدید رسانه‌ها به‌خصوص اینترنت و تشدید تعاملات و ارتباطات جهانی، پرسشگری مردم و تشدید خواست و نقش افکار عمومی در اداره جوامع و غیره، باعث

1. Joseph S. Nye
 2. Bound To Lead: The Changing Nature of American Power
 3. Foreign Policy
 4. Soft Power: The Means To Success In World Politics
 5. The Future of Power

شد تا استفاده از ابزارهای کلاسیک زور و جنگ به تدریج مشروعیت و اثربخشی خود را از دست داده و در ضمن غیراقتصادی تر از گذشته باشد.

به این ترتیب بحث قدرت نرم مطرح شد و امروزه قدرت نرم نه به عنوان یک نظریه، بلکه به عنوان یک شیوه عمل مورد استفاده حکومت‌ها قرار می‌گیرد و کاربرد رو به افزایشی نیز برای آن متصور است به نحوی که می‌توان آن را شیوه نوین استعمار غرب دانست. گرچه نظریه قدرت نرم به ظاهر و در نگاه اول اشاره مستقیمی به جنگ نرم ندارد، ولی عملکرد واقعی و هدف غایی قدرت نرم چیزی جز «کسب سلطه» با روشی متفاوت نسبت به شیوه‌های کلاسیک نیست. به همین لحاظ، وقتی بنیادهای اندیشه دو طرف به صورت ریشه‌ای در تضادی عمیق قرار دارد، نمی‌توان حتی در عرصه قدرت نرم این تقابل را جز جنگ چیز دیگری تلقی نمود. به همین اعتبار، می‌توان فعالیت‌های سلطه‌جویانه غرب را که طی سال‌های اخیر در سخنان رهبر معظم انقلاب اسلامی تحت عناوینی همچون: «تهاجم فرهنگی، شیخون فرهنگی، سلطه فرهنگی، نبرد و جنگ فرهنگی، جنگ نرم» و امثال آن مطرح شده، تعبیر و مصادیقی از جنگ نرم دشمن علیه انقلاب اسلامی ایران دانست. البته دلیل این تقابل را نیز ایشان به خوبی بیان داشته‌اند: تهاجم دستگاه‌های استکباری به نظام اسلامی، به دلیل ذات و هویت و فرهنگ عمیق انقلاب است (اندیشکده راهبردی امنیت نرم، ۱۳۸۸).

اما سوال این است که با وجود جنگ نرم علیه انقلاب چه روندهایی در مسیر آینده وجود دارد؟ آینده انقلاب با چه سناریوهایی مواجه خواهد بود؟ آینده انقلاب در لوای جنگ نرم چه خواهد شد؟ مقاله حاضر ضمن اشاره به سناریونویسی و آینده‌پژوهی، بر تجزیه و تحلیل ماهیت جنگ نرم علیه و آینده‌های مختلف پیش‌روی انقلاب اسلامی ایران می‌پردازد.

۱-۱. انقلاب اسلامی ایران: ابعاد و ویژگی‌ها

استاد مطهری در بیان تفاوت انقلاب در جامعه با اصلاح، انقلاب را دگرگون‌کننده بنیادهای جامعه می‌داند، ولی اصلاح را بهبود در وضع جامعه قلمداد می‌کند، بدون آن‌که در بنیان‌های آن تغییری صورت پذیرد. از طرفی استاد یکی از ویژگی‌های بسیار شاخص انقلاب را ویژگی مردمی بودن آن می‌داند که آن را از کودتا متمایز می‌سازد (مطهری، ۱۳۸۸: ۵۹). «انقلاب اسلامی عبارت است از حرکت امت مسلمان در جهت تغییر نظام غیر اسلامی موجود و جایگزین

نمودن یک نظام جامع و کامل اسلامی به جای آن؛ همچنین تلاش برای اجرای مقررات، قوانین و برنامه‌های اسلامی در کلیه شؤون زندگی خویش (یعنی امت)» (صدیقی، ۱۳۷۵: ۳۸). به اعتقاد استاد مطهری انقلاب اسلامی راهی است که هدف آن، اسلام و ارزش‌های اسلامی است و انقلاب و مبارزه، تنها برای برقراری ارزش‌های اسلامی انجام می‌گیرد. در این صورت انقلاب اسلامی متفاوت با اسلام انقلابی خواهد بود، زیرا در صورت اخیر، انقلاب و مبارزه هدف خواهد بود و نه وسیله، برخلاف صورت نخست که مبارزه و انقلاب، وسیله است نه هدف» (مطهری، ۱۳۷۲: ۲۹).

از دیدگاه آیت‌الله مصباح یزدی (۱۳۹۰)، «انقلاب اسلامی، عبارت است از حرکتی بنیادین و تحولی اساسی در اوضاع و احوال سیاسی جمله بر اساس آموزه‌های اسلامی به منظور جایگزین نمودن نظامی مبتنی بر اصول و احکام اسلامی که «اسلامی بودن» فصل ممیز انقلاب اسلامی از سایر انقلاب‌های جهان است». از این رو، در این انقلاب، عنصر فرهنگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و انحراف در مسیر چنین انقلابی از همین کانال امکان‌پذیر خواهد بود. بنابراین توجه به ابعاد فرهنگی، اهمیت به انتخاب آگاهانه، تلاش در تحکیم عقاید حقه، تاکید بر تبیین دقیق اهداف، فراگیری انقلاب، عدم اتکا به بیگانگان، ثبات قوانین و مقررات، رعایت مصالح متغیر، برخورداری حمایت از پشتوانه ثابت، بهره‌مندی از امدادهای غیبی و اموری از این قبیل، از مؤلفه‌های جدایی‌ناپذیر انقلاب اسلامی محسوب می‌شوند (مصباح یزدی، ۱۳۹۰).

عمیدزنجانی در کتاب خود با عنوان انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، به بررسی «ماهیت، چیستی» و «وجود، هستی» انقلاب اسلامی ایران پرداخته و تلاش کرده است تا به این پرسش پاسخ دهد که انقلاب ایران از چه ماهیتی برخوردار است؟ اقتصادی؟ سیاسی؟ ایدئولوژیکی؟ در ادامه وی از زاویه دید نظریه‌ی اقتصادی، ریشه‌ی مادی و اقتصادی و طبقاتی را مطرح کرده، به این صورت که طبقه‌ی فقیر علیه طبقه‌ی مرفه قیام می‌کنند. از دیدگاه سیاسی با رد کلیت دیدگاه اقتصادی این استدلال جانبداران ریشه‌های سیاسی انقلاب را طرح می‌کند که ممکن است جامعه‌ای دو قطبی نبوده و همگان در رفاه مادی باشند ولی از نظر سیاسی در اختناق به- سر برده و تحت فشار باشند و چون اصل آزادی و آزاد زیستن، اصلی انسانی است، امکان دارد مردم برای به‌دست آوردن آزادی قیام نمایند. بلاخره از زاویه‌ی نظریه ایدئولوژیکی، عده‌ای

معتقدند که می‌توان انقلابی در جهان رخ دهد که نه ماهیت اقتصادی داشته باشد و نه ماهیت سیاسی و آزادی خواهی بلکه ماهیتی آرمان خواهی اعتقادی وایدئولوژیکی داشته باشد بدین معنی مردمی که به یک مکتب ایمان و اعتقاد داشته و به ارزش‌های معنوی آن مکتب شدیداً وابسته هستند، وقتی آن مکتب را در معرض خطر و آماج حمله‌های بنیان‌برافکن مشاهده کنند، دست به قیام می‌زنند(عمیدزنجانی، ۱۳۸۴: ۳۴۲-۳۳۹).

۲-۱. از قدرت نرم تا جنگ نرم

قدرت یکی از مفاهیم اصلی علوم سیاسی به معنای توانایی نفوذ رفتار دیگران برای رسیدن به نتیجه مطلوب است(راست و استار، ۱۳۸۵: ۲۳). قدرت نرم به آن دسته از قابلیت‌ها و منابع یک کشور همچون فرهنگ، آرمان یا ارزش‌های اخلاقی اطلاق می‌شود که به صورت غیرمستقیم بر منافع یا رفتار دیگر کشورها اثر می‌گذارد(هرسیچ و دیگران، ۱۳۸۸: ۲۲۵). قدرت نرم توانایی دستیابی دولت‌ها، سازمان‌ها و افراد به اهدافی معین از طریق متقاعد کردن دیگران (و نه تشویق و یا تهدید آنان) به انجام کاری و یا باز داشتن از کاری برخلاف میل اولیه آنان است(نای، ۲۰۰۴: X).

نکته ظریفی که باید به آن اشاره کرد این است که میان قدرت نرم و جنگ نرم چه ارتباطی هست؟ آیا آن چه که ما تحت عنوان جنگ نرم می‌نامیم، در این نظریه جایی دارد؟ آیا قدرت نرم و جنگ نرم یکی هستند؟ با مراجعه به موتور جستجوی گوگل(بازدید ۱۳۹۰/۹/۳) و جستجوی عبارت فارسی «جنگ نرم»، ۲۳۳۰۰۰۰ صفحه اینترنتی مختلف یافت شد؛ در صورتی که همین جستجو با عبارت انگلیسی آن^۱ منجر به یافتن ۱۸۴۰۰۰ صفحه اینترنتی گردید. در مقابل، جالب است که وقتی جستجو را با کلید واژه فارسی «قدرت نرم» انجام می‌دهیم، ۲۶۶۰۰۰ مورد یافت می‌شود در صورتی که جستجوی عبارت انگلیسی آن^۲ منجر به یافتن ۲۲۹۰۰۰۰ مورد می‌شود(بازدید ۱۳۹۰/۹/۳). در ظاهر به نظر می‌رسد که یک وارونگی در درک و تفسیر مفاهیم فارسی و انگلیسی بحث، اتفاق افتاده که شاید بتوان آن را به ذهنیت ما نسبت به مفهوم قدرت نرم نسبت داد. به عبارت دیگر، با توجه به سابقه بد غرب و ذهنیتی که در جامعه ایران نسبت به

-
1. Soft War
 2. Soft Power

نوع و نحوه استفاده غرب از قدرت وجود دارد، تصویری که از قدرت نرم در اذهان شکل می‌گیرد، تلاش غرب برای کسب سلطه از راه‌های نرم است که در این راه غرب تمام توان خود را بسیج کرده و تلاش می‌کند تا از این طریق طرف مقابل را وادار به پذیرش خواسته‌های خود نماید. با این تعبیر می‌توان گفت عبارت جنگ نرم، معادل عریان‌تر و صریح‌تر قدرت نرمی است که غرب به عنوان ابزاری از آن استفاده می‌کند. اما جان کالینز نظریه‌پرداز دانشگاه ملی جنگ آمریکا، می‌گوید: «جنگ نرم عبارت است از استفاده طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن برای نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه‌هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی مجری می‌شود» (فصلنامه پرسمان، ۱۳۹۰: ۱۸۲). با این تعریف مشخص می‌شود صاحب‌نظران غربی نیز در عمل تفاوت زیادی نیز میان مفهوم قدرت نرم و جنگ نرم قایل نیستند. پس چندان هم بی‌جا نیست که عبارت جنگ نرم را در تبیین قدرت نرم غرب به کار ببریم.

در ادبیات سیاسی رایج، برخی صحبت از قدرت هوشمند^۱ نیز به‌میان آورده‌اند که بر اساس نظر نای، مفهوم آن در روابط بین‌الملل و مباحث سیاسی «توانایی تلفیق قدرت سخت و قدرت نرم در یک راهبرد موفق است».

حاذق نیک‌رو (۱۳۸۹) عرصه‌های تهدیدات نرم را در شش دسته ارایه می‌کند: ۱. حوزه تهدیدات سیاسی، ۲. حوزه تهدیدات اقتصادی، ۳. حوزه تهدیدات فرهنگی، ۴. حوزه تهدیدات اجتماعی، ۵. حوزه تهدیدات ارتباطات اجتماعی و ۶. حوزه تهدیدات علمی و اندیشه‌ای. از جمله ابزار و راه‌کارهای عملی دستیابی و در اختیار داشتن قدرت نرم کشورها عبارتند از (هرسیج و دیگران، ۱۳۸۸: ۲۳۳): همگرایی و پیوندهای فرهنگی، مذهبی، قومی و زبانی با سایر کشورها، ایجاد نمایندگی سیاسی، کنسولی و به‌ویژه فرهنگی در دیگر کشورهای جهان، تشکیل انجمن دوستی و برگزاری هفته‌های فرهنگی در کشورهای مختلف جهت شناساندن ظرفیت‌های فرهنگی کشور و ایجاد تعامل با افکار عمومی در خارج، سفرهای خارجی مسئولان سیاسی و فرهنگی کشور به نقاط مختلف جهان، انتشار و توزیع روزنامه و ایجاد شبکه‌های خبری- رسانه‌ای به زبان‌های مختلف، برنامه‌های تبادل استادو دانشجو و همکاری علمی، پذیرش

مهاجران و تشویق به مسافرت‌های خارج از کشور جهت انتقال فرهنگ داخل به خارج، پذیرش توریست، ایجاد و تقویت موسسات ایران‌شناسی و زبان‌شناسی، تشویق به آموزش زبان‌های دیگر در دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی جهت تعامل با دنیای خارج.

از جمله مهم‌ترین ابزار جنگ نرم رسانه‌های ارتباطی جهانی اعم از شبکه‌های رادیویی، تلویزیونی، ماهواره‌ای، اینترنتی، بازی‌های رایانه‌ای و صدها روزنامه و هزاران پایگاه خبری و تبلیغاتی است که هر یک به نحو با نفوذ و تاثیر در افکار عمومی، در پی ایجاد گسست در شالوده‌ی مستحکم دینی و ملی هستند. نیروهای انسانی، نویسندگان، هنرمندان، نخبگان، تحصیل‌کرده‌های خارج از کشور، روشن‌فکران، و بازرگانان بین‌المللی و کسانی که می‌توانند اندیشه‌های سیاسی و فرهنگی بیگانگان را ترویج داده و منتقل سازند و با ترفندهای گوناگون اسباب خودباختگی فرهنگی ملت‌ها را فراهم آورند، از دیگر ابزار جنگ نرم هستند. ترویج و تقویت فرقه‌های ضاله مانند بهائیت، وهابیت، شیطان‌پرستی و دراویش منحرف از حربه‌های دیگر دشمنان برای بی‌ثبات‌سازی اعتقادات است (کریمی‌تبار، ۱۳۸۹: ۱۵۰). مطابق جدول ۲، براساس پژوهشی (نائینی، ۱۳۸۹: ۲۴) مهم‌ترین شاخص‌های جنگ نرم براساس ابعاد سه‌گانه‌ی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی احصا شده‌اند.

جدول ۲. شاخص‌های جنگ نرم؛ (نائینی، ۱۳۸۹: ۲۴)

ردیف	شاخص‌های فرهنگی	شاخص‌های اجتماعی	شاخص‌های سیاسی
۱	تغییر نگرش‌ها و ارزش‌های پایه	از خود بیگانگی و بحران هویت	تغییر ترجیحات سیاسی
۲	تغییر الگوهای شناختی	کاهش انسجام اجتماعی	رواج بی‌تفاوتی سیاسی
۳	گرایش به الگوهای غربی	کاهش روحیه‌ی ملی	افزایش مطالبات سیاسی
۴	گرایش به رسانه‌های غربی	افزایش گسست ملی	افزایش وقوع انقلاب رنگی
۵	رواج گرایش‌های خرافی	القای احساس ناامنی اجتماعی	افزایش واگرایی ملی
۶	ترویج نسبی‌گرایی	تشدید آسیب‌های اجتماعی	آمادگی برای نافرمانی مدنی
۷	القای ناکارآمدی دین در اداره‌ی جامعه	تغییر آداب و رسوم	بحران مدیریت و کارآمدی نظام
۸	کاهش خودباوری ملی	رواج فمینیسم	بحران مشروعیت سیاسی

ادامه جدول ۲. شاخص‌های جنگ نرم؛ (نائینی، ۱۳۸۹: ۲۴)

ردیف	شاخص‌های فرهنگی	شاخص‌های اجتماعی	شاخص‌های سیاسی
۹	افزایش سلفی‌گری	افزایش بی‌اعتمادی عمومی	رواج لیبرالیسم
۱۰	رواج واژه‌های مبتذل در جامعه	کاهش رضایت از زندگی	ایجاد گسست بین مردم و حکومت
۱۱	از میان رفتن قبح روابط با نامحرم	تغییر سبک زندگی	رواج سازمان‌های مردم‌نهاد مخالف
۱۲	ترویج محصولات فرهنگی غربی	رواج احساس تبعیض و بی‌عدالتی	شکل‌گیری و انسجام احزاب مخالف
۱۳	ترویج سبک زندگی غربی	ترویج واگرایی قومی	کاهش اعتماد به رسانه‌ی ملی
۱۴	کاهش رفتارهای مذهبی	کاهش سرمایه‌ی اجتماعی	افزایش تنش‌های سیاسی
۱۵	تغییر نگرش به پوشش	کاهش دلبستگی ملی	رواج و نشر شایعات و شبهات سیاسی
۱۶	رواج تصاویر غیراخلاقی	کاهش آستانه‌ی تحمل جامعه	آمدگی برای کنش اعتراض‌آمیز

۳-۱. روندهای آینده و چالش‌های انقلاب اسلامی

آینده انقلاب اسلامی ایران را باید در لوای اهداف و آرمان‌های آن بررسی کرد. اما در جایی که مرکز مطالعاتی و تصمیم‌سازی رند^۱ آمریکا در یکی از اسناد خود اشاره می‌کند که «ما رویکردهای مختلف را به ایجاد ساختارهای ائتلافی مستحکم بررسی نموده و به دنبال راهکارهایی جهت افزایش تاثیرگذاری آمریکا هستیم به گونه‌ای که نه تهدیدی محسوب شود نه واکنشی را برانگیزد (آروگویلا و رونفلد^۲، ۲۰۰۳: ۴۲). نمی‌توان جنبه‌های این پارادایم جدید را نادیده گرفت. این دو نویسنده در ادامه می‌افزایند: «به نظر می‌رسد در عصر حاضر که راهبرد سیاسی قادر به جلوگیری از بروز درگیری‌ها نیست، دکنترین ویژه‌ای که در رابطه با راهبرد اطلاعات توصیه می‌شود، عبارتند از: ضرورت استفاده از تسلیحات اطلاعاتی (به‌عنوان اولین کاربرد) جهت پرداختن به دغدغه‌های اخلاقی؛ توسعه مفاهیم مربوط به پاسخ و واکنش متناسب؛ ضرورت حفظ مصونیت و امنیت غیرنظامیان (تا سرحد امکان).

1. RAND

2. Arguilla & Ronfeldt

حال که آمریکا به‌عنوان عنصر شاخص تفکری و عملیاتی غرب چین رویکردی را مطرح می‌سازد، بدیهی است که آینده انقلاب نیز در این عرصه باید مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. در واقع انقلاب ما جنبه‌های فرهنگی و تفکری بارزی داشته و امروزه با بسط نظریه‌های سیاسی و نفوذ آن به ساحت‌های نرم و فرهنگی، باید روندهای انقلاب را با این رویکرد جدید در عرصه سیاست بحث و بررسی نمود. چرا که قدرت نرم و جنگ نرم، در واقع مغزهای متفکر جامعه را هدف گرفته‌است. چنان که ملکی اشاره می‌کند: «شاید بتوان گفت که سیاست و دیپلماسی، مغز متفکر قدرت ملی است. اگر قدرت دیپلماسی کاهش پیدا کند، قدرت داوری دچار اشکال شود و اراده تضعیف گردد، همه‌ی امتیازات ناشی از موقعیت جغرافیایی، خودکفایی در مواد غذایی، مواد خام، تولید صنعتی، آمادگی نظامی، تعداد و ویژگی‌های جمعیتی، در دراز مدت چندان به کار ملت نخواهند آمد» (نظری‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰: ۶۵). البته به‌دلیل وجود کنشگران انسانی، پیچیدگی موضوع، سیال بودن و دخیل بودن عوامل چندگانه در سیاست، هم‌چنین وقوع رخداد‌های غیرمنتظره گوناگون، ابهام در تجزیه و تحلیل آینده سیاست بالاست. بنابراین، همگی برآوردها و چشم‌اندازهایی که در این عرصه مطرح می‌شود، دچار عدم قطعیت است. برای پرداختن به ابعاد کلیدی سیاست در این مجال اندک، به‌نظر می‌رسد موضوعاتی که در منابع مختلف مورد تأکید و بحث قرار گرفته که از اهمیت زیادی برخوردارند و عبارتند از: وضعیت روابط سیاسی بین‌المللی ایران، جایگاه سیاسی ایران در منطقه و جهان، روند تحریم‌ها و فشارهای جهانی، پیمان‌های منطقه‌ای و جهانی، آمایش سرزمینی و قدرت گروه‌های سیاسی مختلف کشور و روند آن.

نظر به بحث و بررسی‌های مختلف کارشناسان سیاسی، به‌سادگی نمی‌توان روندهای حاکم را جمع‌بندی کرد، اما بارزترین موضوعات مشترک در نظرات آن‌ها را می‌توان چنین خلاصه‌سازی کرد (نظری‌زاده و دیگران، ۱۳۹۰: ۶۵-۶۲):

یک: جهانی:

- جهت‌گیری سیاست خارجی روندی به‌سمت توسعه روابط با کشورهای اسلامی، نفوذ به کشورهای آمریکای جنوبی (اهداف سیاسی- امنیتی و بعضاً اقتصادی)، نفوذ به آفریقا با اهداف سیاسی و اقتصادی.

- تداوم روند همکاری‌های دانشی و فناورانه با کشورهای بنظر چین و روسیه و برخی از دیگر کشورها.

- استمرار تقابل با آمریکا در ابعاد ایدئولوژیک و سیاسی.

- تداوم گفتگوی چالشی و چانه زنی با اتحادیه اروپا و همکاری اقتصادی با کشورهای عضو این اتحادیه، علی‌رغم تضاد منافع و تحریم‌ها.

- روند تشدید تحریم‌های اقتصادی و سیاسی با هدف اعمال فشار و وادار نمودن ایران به عقب‌نشینی یا واگذاری امتیاز به قدرت‌های بزرگ.

- احتمال افزایش دامنه نفوذ ایران به بخش‌های فرامنطقه‌ای جهان (به‌خصوص آمریکای جنوبی) دو: منطقه‌ای:

- تداوم روند تضاد منافع و تقابل بر سر دیدگاه‌ها و منافع با قدرت‌های جهانی در منطقه.

- رقابت و همکاری در منطقه، تداوم روند تهدیدات منطقه‌ای (رژیم صهیونیستی، بعضی کشورهای عربی)

- ادامه روند عزم و تلاش برای کسب موقعیت برتر و رهبری منطقه‌ای.

- تلاش غرب برای منزوی‌ساختن ایران و کاهش دامنه نفوذ و هم‌پیمانان منطقه‌ای آن سه: داخلی:

- تداوم همبستگی مردم و رهبری با احتمال ایجاد شکاف یا تضعیف در بخش‌هایی از حکومت و ارتباط با مردم

- تداوم آمایش نامتوازن و نامتقارن کشور از نظر اقتصادی، صنعتی، اجتماعی، آموزشی، دانشی و غیره که موجب محرومیت‌ها و یا محدودیت‌های منطقه‌ای داخلی می‌باشد.

- تداوم رقابت گروه‌های سیاسی که بعضاً باعث کاهش ثبات و امنیت خواهد بود.

- تداوم حاکمیت و احتمالاً موفقیت‌های جناح موسوم به جناح راست، علی‌رغم تفاوت‌نظرهای درونی.

- تداوم اشتراک نظر روی مسایل اصلی و چالش‌های عمده امنیتی و دفاعی کشور (تاجیک، ۱۳۸۲؛ حافظانی و زرقانی، ۱۳۸۶؛ زرقانی، ۱۳۸۵؛ متقی، ۱۳۸۶، حافظیان، ۱۳۸۶).

این روندها، روی موضوعات کلیدی سیاست خارجی و داخلی مطرح شده‌است. براساس این روندهای محتمل، می‌توان زمینه‌های فعالیت‌های زیادی را در عرصه جنگ نرم شناسایی نمود. در حقیقت هر یک از روندهای جهانی، منطقه‌ای یا داخلی به معنی وجود ظرفیتی برای استفاده ایران یا سوء استفاده غرب به‌منظور فشارآوردن به ایران است. به همین لحاظ، نمی‌توان با قطعیت راجع به آینده صحبت کرد و به همین سبب لازم است تا وارد فضای سناریویی شده و حالت‌های مختلف آینده را مورد بررسی و کنکاش قرار دهیم.

۴-۱. سناریوهای انقلاب اسلامی و جنگ نرم

نای در گفت‌گو با خبرگزاری فارس (سایت جنگ نرم^۱، ۱۳۸۹) معتقد است که در حال حاضر، دو انتقال بزرگ قدرت در حال وقوع است: یکی انتقال قدرت از غرب به شرق و دیگری انتقال قدرت از دولت‌ها به صحنه‌گردانان غیر دولتی. در این راستا، جنگ نرم آمریکا به طور کلی شامل دو هدف بنیادین خواهد بود: مدیریت انتقال قدرت و اداره بازیگران غیردولتی. در همین چارچوب آمریکا رویکردی که در جامعه ایران تعقیب می‌کند که به‌طور خلاصه عبارت است از (فصلنامه پرسمان، ۱۳۹۰: ۱۸۶): استحاله فرهنگی در جهت تاثیرگذاری شدید بر افکار عمومی جامعه، استحاله سیاسی به‌منظور ناکارآمد جلوه دادن نظام، ایجاد رعب و وحشت از فقر، جنگ و قدرت‌های خارجی (ناامنی روانی) و دعوت به تسلیم (شکستن روحیه مقاومت)، ترویج روحیه یاس و ناامیدی به جای نشاط و بالندگی اجتماعی، بی‌تفاوت کردن نسل جوان نسبت به مسایل مهم کشور، کاهش روحیه و کارایی نظامیان و ایجاد اختلاف میان سازمان‌های مختلف آن‌ها، تبلیغات سیاه از طرق مختلف، تشدید ناراضی‌ت‌ی مردم از دولت و حکومت، تلاش برای بحرانی نشان دادن شرایط. اما سناریوهایی که غرب و به‌خصوص آمریکا در جنگ نرم علیه ایران تعقیب می‌کند، شامل اهداف چندگانه، پیچیده و چندلایه‌ای است که باید به‌طور دقیق‌تر به آن‌ها پرداخت. بر این اساس می‌توان این سناریوهای اصلی و اهداف متناظر را به سه دسته تقسیم کرد (باقری، ۱۳۹۰):

یک: سناریوهای اصلی:

الف) تغییر سیاسی یا رژیم: هدف اصلی این سناریو، تغییر سیاسی و یا حتی رژیم در جهت تامین خواسته‌های آمریکاست.

- الگوی تهدید نظامی: در این وضعیت آمریکا می‌کوشد از تهدید نظامی و طرح حمله به ایران در جهت تغییر سیاسی بهره‌برداری نموده و یا با استفاده از حربه تهدید نظامی در قالب جنگ روانی و وادار کردن ایران به پذیرش خواسته‌های خود، اهداف خویش را تعقیب کند.

- الگوی فشار از بیرون و تغییر درون: در این وضعیت، آمریکا با استفاده از فشارهای بیرونی مانند طرح ترور سفیر عربستان و تشدید تحریم‌های یکجانبه توأم با با ناراضی سازی داخلی و تحریک پیاده نظام‌های داخلی خود، اردوکنشی‌های خیابانی را علیه کانون قدرت و حاکمیت نظام شکل داده و به نظام فشار بیاورد.

ب) تغییر رفتار: در این حالت، آمریکا تلاش می‌کند با کشاندن پرونده ایران به شورای امنیت و تصویب چند بند سنگین علیه ایران، اجماع بین‌المللی و به ظاهر مشروعی را محور قرار داده و با اعمال فشار از این طریق، شرایط را برای تغییر رفتار ایران فراهم کند.

ج) مهار و جلوگیری از نفوذ قدرت نرم ایران در شرایط محیطی جدید: در این وضعیت، آمریکا تلاش خود را معطوف به جلوگیری از بسط نفوذ ایران در منطق کرده و سعی می‌کند تا با اتهام‌سازی علیه نهادهای انقلابی (نظیر سپاه قدس)، جلوی توسعه دامنه نفوذ ایران را گرفته و انقلاب‌های اخیر منطقه را از زیر چتر انقلاب اسلامی خارج سازد.

دو: اهداف واسطه‌ای:

الف) پرونده‌سازی جدید در شورای امنیت: آمریکا برای رسیدن به اهداف اصلی، نیاز به پرونده‌سازی جدید در شورای امنیت سازمان ملل دارد. از این رو با طرح مسایل جدید مانند ترور سفیر عربستان، راهبرد «شوک و بهت» را پیش گرفته تا بتواند ایران را برای جامعه جهانی خطرناک جلوه داده با همکاری انگلیس، فرانسه، کانادا و عربستان سعودی، حمایت جهانی را برای رفتار خود جلب نماید.

ب) تحرک بخشی جدید در وضع تحریم‌های سنگین‌تر: آمریکا قصد دارد با طرح شرایط جدید و تشدید تحریم ایران، تاثیر تحریم‌ها را افزایش دهد. زیرا به نظر می‌رسد تحریم‌های قبلی چندان موثر نبوده و قادر با تغییر رفتار ایران نشده‌است.

ج) تحرک بخشی در مقابله با برنامه هسته‌ای ایران: آمریکا تلاش دارد تا از طریق نشست‌های ۱+۵ و گزارش‌های دبیرکل آژانس (آمانو) پرونده ایران را دوباره به جریان بیندازد و از این طریق نتایج و دستاویزهایی برای خود بترشد.

د) جایگزین کردن دشمن فرضی: آمریکا برای توجیه رفتار سلطه‌جویانه و مدیریت افکار عمومی، همواره به تصویرسازی از دشمن فرضی خطرناک متوسل شده‌است. بعد از فروپاشی شوروی، تروریستی به نام بن لادن مطرح شد. پس از کشته شدن وی، آمریکا به دشمن فرضی دیگری نیاز دارد تا آن را جایگزین نماید و این هدف جدید ایران است.

هـ) منزوی سازی سیاسی: آمریکا برای رسیدن به اهداف خود، نیاز به انزوای ایران در جهان و منطقه دارد. در واقع به باور آمریکا، برخورد با ایران چه از نوع سخت و چه نیمه سخت و نرم، منوط به تضعیف ایران از درون با توسل به تحریم اقتصادی و ناکارآمدسازی دولت و سلب مشروعیت بیرونی از طریق منزوی کردن آن است. پروژه ایران‌هراسی با محوریت سپاه از جمله این رفتارهای شناخته شده است.

سه: اهداف جزئی:

الف) فرافکنی آمریکا و غرب: آمریکا و غرب با طرح و تبلیغ روی مسایل مختلفی که برای ایران پیش می‌آورند، تلاش دارند مسایل داخلی اقتصادی و اجتماعی خود را تحت تاثیر قرار داده و از آن بهره‌برداری سیاسی و جناحی نمایند.

ب) خارج کردن هم‌پیمانان منطقه‌ای از بحران: آمریکا با طرح مسایل ایران و موضوعات مرتبط با آن، تلاش دارد تا فرصتی برای هم‌پیمانان منطقه‌ای فراهم کرده و حداقل فرصتی را برای خارج شدن ایشان از بحران ایجاد نماید.

۲. الگوی مفهومی تحقیق

با توجه به گام‌های معرفی شده در قسمت «روش‌شناسی و مراحل تدوین سناریو» اکنون در این قسمت تلاش می‌شود تا بدیل‌های مختلف آینده‌ی انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با پدیده

جنگ نرم تدوین شود. در گام اول باید به آشکارسازی تصمیم پرداخت. از جمله پرسش‌هایی که می‌توان در این مرحله طرح کرد عبارتند از:

- انقلاب اسلامی ایران به کدام سمت در حال حرکت است؟

- مسیر توسعه و رشد ایران چیست؟

- چه رویدادهایی ممکن است در توسعه و رشد ایران موثر بوده و ما را به اعمال تغییرات وادار کنند؟

- تحت چه شرایطی و در چه محیطی، ایران می‌تواند موفق باشد؟

- تحت چه شرایطی و در چه محیطی، ایران در معرض خطر قرار می‌گیرد؟

پس از تعیین سوالات اصلی که با تدوین سناریو خواهیم کوشید به آن‌ها پاسخ گوئیم، در گام دوم باید اطلاعات مرتبط را جمع‌آوری نماییم که البته به این کار در متن مقاله پرداخته شد. در مرحله‌ی سوم باتوجه به اطلاعات مرحله‌ی دوم باید پیشران‌های کلیدی رانشناسایی کرد. لازم به تذکر است که پیشران‌ها به نیروهای عمده‌ی شکل‌دهنده‌ی آینده جهان اشاره دارند. در واقع، مولفه‌ها یا عواملی اصلی متشکل از چند روند که باعث ایجاد تغییر در حوزه‌ی مورد مطالعه می‌شوند را می‌توان پیشران نامید. باتوجه به روندهایی که در قسمت‌های قبلی به آن‌ها اشاره شد، مهم‌ترین پیشران‌ها در دو بعد داخلی و جهانی در رابطه با موضوع مورد مطالعه را در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳: پیشران‌های کلیدی در رابطه با انقلاب اسلامی ایران و جنگ نرم

بعد جهانی	بعد داخلی	
بحران مالی جهانی	تحریم‌های اقتصادی، افول اقتصادی، قیمت نفت	پیشران اقتصادی
نارضایتی عمومی، جنبش‌های مردمی	شکاف حکومت و جامعه، بیکاری	پیشران اجتماعی
بی‌ثباتی منطقه، تشدید اختلافات با غرب	تعارض و شکاف بین جناح‌ها	پیشران سیاسی
قدرت رسانه و شبکه‌های اجتماعی متوسل به فناوری اطلاعات	جریان‌های فرهنگی، شبکه‌های اجتماعی متوسل به فناوری اطلاعات	پیشران فرهنگی

پس از تعیین پیشران‌ها در گام‌های چهارم و پنجم به آشکارسازی عناصر نسبتاً معین و بعد تعیین عدم‌قطعیت‌های بحرانی باید پرداخت. همان‌طور که در بحث جنگ نرم مطرح شد، مهم‌ترین ابعاد این جنگ در سه حوزه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مطرح می‌شود. از سویی، مهم‌ترین پیشران‌ها مطابق جدول بالا، مبتنی بر روش‌های متدول تحلیلی در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فناوری بررسی شد. حال اگر بخواهیم عناصر اصلی و در ادامه عدم‌قطعیت‌های اصلی را شناسایی کنیم، با ادغام این ابعاد در یکدیگر، ابعاد کلیدی جنگ نرم نسبت به انقلاب اسلامی ایران را می‌توان در دو بعد اقتصادی-سیاسی و فرهنگی-اجتماعی مطابق جدول ۴ تحلیل کرد. در این جدول وضعیت مطلوب و نامطلوب برای آینده انقلاب اسلامی ایران در هر یک از این ابعاد آمده است. هم‌چون جدول ۳، در اینجا نیز ابعاد از دو منظر داخلی و بین‌المللی مورد مذاقه قرار گرفته‌اند که طبیعتاً ضرورتاً نمی‌توان انتظار داشت که تمامی موارد هم‌وضعیت (مطلوب یا نامطلوب) هم‌زمان حادث شوند. در واقع حدوث حالات دیگری نیز منطقیاً محتمل است، اما اولاً روندها حکایت از نوعی هم‌نوایی بین برخی اتفاقات دارند و از سوی دیگر حسب روش تدوین سناریو، دو نقطه‌ی مقابل یا دو حد نهایی را در نظر می‌گیریم.

جدول ۴: ابعاد کلیدی وضعیت انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم

وضعیت نامطلوب		وضعیت مطلوب		رویدادهای سیاسی-اقتصادی	رویدادهای فرهنگی-اجتماعی
بعد داخلی: افول اقتصاد داخلی شکاف سیاسی بین جناح‌ها ناکارآمدی نظام در اداره‌ی امور داخلی و خارجی	انزوای سیاسی، فروپاشی اقتصادی	بعد داخلی: رونق اقتصاد داخلی اتحاد و نسجام سیاسی موفقیت نظام در اداره‌ی امور داخلی و خارجی	بعد خارجی: خروج از بحران و رونق اقتصادی جهان کاهش یا رفع تحریم‌ها		
بعد خارجی: تداوم بحران اقتصادی جهان تشدید فشار سیاسی غرب (تحریم، مصوبه و...)		بعد داخلی: همبستگی مردم و حکومت افزایش رضایت عمومی حاکمیت و تقویت فرهنگ انقلابی	بعد خارجی: تقویت جنبش‌های عدالت‌خواهی در جهان غلبه‌ی جنبش‌های اسلام‌گرا		
بعد داخلی: شکاف میان مردم و حکومت افزایش نارضایتی عمومی نفوذ و رواج فرهنگ غربی	استحاله فرهنگی، گسست اجتماعی			فرهنگ انقلابی، جامعه متحد	
بعد خارجی: موفقیت غرب در مصادره‌ی جنبش‌های مردمی غلبه‌ی جنبش‌های سکولار					

۲-۱. جامعه آماری و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

روندهای آینده، توأم با ابهام و عدم قطعیت هستند؛ چرا که شواهد و دلایل قطعی در این زمینه دست نیست. لذا برای تحلیل آینده، بهترین مرجع صاحب‌نظران و کارشناسان امر هستند که براساس دانش، تجربه و بصیرت و تحلیل خود می‌توانند درباره آینده قضاوت و برآورد کنند. به این منظور پرسشنامه‌ای مبتنی بر ابعاد کلیدی وضعیت انقلاب، برای ارزیابی وضعیت آینده تحلیل محیط آینده در دو محور اصلی یعنی: اجتماعی-فرهنگی و سیاسی-اقتصادی تهیه و توزیع شد. بنا به آن چه گفته شد و با توجه به ماهیت آینده (یعنی عدم تحقق و تعیین در زمان حال)، روش تحقیق ما در این تحقیق توصیفی-پیمایشی است. برای این کار پرسشنامه‌ای بی‌نام، شامل ۴ سوال درباره مشخصات پاسخ‌دهندگان، ۱۰ سوال درباره ابعاد کلیدی آینده و ۳ سوال درباره نوع ابزارهای مورد استفاده در جنگ نرم طراحی شد که این پرسشنامه در پیوست ارائه شده است. در تحلیل آماری، به دلیل این که برآیند نظرات برای ما اهمیت داشت و نحوه پرسش‌ها ایجاب می‌کرد تا افراد نظر خود را درباره وضعیت آینده ارائه دهند، از آزمون تی برای بررسی فاصله برآیند نظرات با حدوسط استفاده شد که نتایج آن در ادامه ارائه شده‌است. برای تکمیل پرسشنامه، جامعه هدف شامل صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران مباحث جنگ نرم در دو طیف دانشگاهی و امنیتی-اطلاعاتی شناسایی شد. برای اخذ نظرات، ۵۰ پرسشنامه شد که در نهایت ۳۲ پرسشنامه تکمیل و عودت داده شد (نرخ بازگشت ۶۴٪). مشخصات پاسخ‌دهندگان به شرح زیر است:

جدول ۵. آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان

آشنایی	تحصیلات	سابقه	سن		
32	32	32	31	Valid	N
0	0	0	1	Missing	
4.09	2.00	16.72	39.23		Mean
2	1	4	25		Minimum
5	3	35	60		Maximum

همان‌طور که در جدول مشخص شده، سن پاسخ‌دهندگان بین ۲۵ تا ۶۰ و با میانگین ۳۹.۲۳ سال است. به لحاظ سابقه‌کاری، سابقه افراد بین ۴ تا ۳۵ و با میانگین ۱۶.۷۴ سال است که نشان‌دهنده تجربه نسبتاً بالای نمونه است. از نظر تحصیلات ترکیب پاسخ‌دهندگان این‌گونه

است: ۲۲٪ کارشناسی، ۲۲٪ دکترا و ۵۶٪ کارشناسی ارشد که میانگین آن نیز کارشناسی ارشد است که بیانگر تحصیلات بالای این افراد است. عیلاًرغم انتخاب جامعه از میان افراد مرتبط با موضوع، و همچنین با وجود دانش و تجربه بالای ایشان، باید پذیرفت که میزان آشنایی پاسخ‌دهندگان با موضوع جنگ نرم و سناریوهای آن، مساله‌ای بسیار مهم برای تحلیل آینده است. ، براساس خوداظهاری، میزان آشنایی افراد با موضوع این‌گونه است: ۶٪ کم، ۷۲٪ زیاد و ۲۲٪ خیلی‌زیاد که میانگین آشنایی با موضوع جنگ‌نرم و آینده آن در سطح "زیاد" ارزیابی شده‌است که می‌تواند اطمینان به قضاوت نمونه را افزایش دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌هایی که به کمک پرسشنامه جمع‌آوری شد، از آمار توصیفی و آزمون آماری تی تک‌نمونه‌ای برای آزمون میانگین نظرات به منظور توصیف وضعیت احتمالی آینده، استفاده شد. همچنین از آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی ابزارهای جنگ نرم استفاده گردید.

۲-۲. بحث و بررسی آماری

فرضیه‌ها و نتایج آزمون تی برای سوالات مربوط به تبیین وضعیت احتمالی آینده در قالب ده سوال، به صورت زیر ارائه شده است:

جدول ۶. خلاصه نتایج آماری مربوط به ابعاد کلیدی انقلاب در آینده

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	
.200	1.129	3.38	32	باورهای دینی و انقلابی
.162	.914	2.56	32	رفتار و اخلاقیات جامعه
.194	1.100	3.13	32	وحدت و انسجام
.187	1.061	3.31	32	پیوند مردم و حکومت
.162	.914	4.06	32	نفوذ خارجی ایران
.166	.942	3.38	32	ثبات سیاسی داخلی
.203	1.148	3.31	32	روابط ایران با جهان
.180	1.016	3.00	32	رشد و عدالت اقتصادی
.168	.950	2.53	32	کنترل تورم و بیکاری
.178	1.008	3.63	32	تشدید تحریم خارجی

جدول ۷. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای متغیر «باورهای دینی و انقلابی»

Test Value = 3						متغیرهای اصلی موثر بر آینده انقلاب اسلامی ایران
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	
Upper	Lower					
.78	-.03	.38	.070	31	1.879	باورهای دینی و انقلابی

برای اولین متغیر، فرضیه صفر را چنین تعریف می‌کنیم که عامل «باورها و اعتقادات دینی و انقلابی جامعه» نسبت به وضع فعلی، در آینده تضعیف خواهد شد (با توجه به پرسشنامه و طیف پاسخ‌ها، میانگین نظرات برابر ۳ یا کمتر) «). فرضیه مخالف آن یا فرضیه یک، عبارت است از این که «باورها و اعتقادات دینی و انقلابی جامعه» در آینده تقویت خواهد شد (با توجه به پرسشنامه و طیف پاسخ‌ها، میانگین بالاتر از ۳) «). همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، در سطح ۹۵٪ اطمینان (یا ۰.۵٪ خطا) حد بالا مثبت و حد پایین منفی می‌باشند و میزان خطای مشاهده شده (۰.۰۷) است که بیش از ۰.۰۵ است. بنابراین فرض صفر (تضعیف باورها و اعتقادات) رد شده و فرض یک مبنی بر تقویت «باورها و اعتقادات دینی و انقلابی جامعه» پذیرفته می‌شود. به همین ترتیب، نتیجه آزمون تی برای سایر متغیرها را در جدول بعد مشاهده می‌کنیم.

جدول ۸. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای ابعاد کلیدی انقلاب در آینده

Test Value = 3						نتیجه آزمون	متغیرهای اصلی موثر بر آینده انقلاب اسلامی ایران
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t		
Upper	Lower						
.78	-.03	.38	.070	31	1.879	رد	تضعیف باورهای دینی و انقلابی
-.11	-.77	-.44	.011	31	-2.709	قبول	تضعیف رفتار و اخلاقیات جامعه
.52	-.27	.13	.525	31	.643	رد	تضعیف وحدت و انسجام
.69	-.07	.31	.106	31	1.667	رد	تضعیف پیوند مردم و حکومت
1.39	.73	1.06	.000	31	6.579	قبول	تضعیف نفوذ خارجی ایران
.71	.04	.38	.032	31	2.252	قبول	تضعیف ثبات سیاسی داخلی
.73	-.10	.31	.134	31	1.539	رد	تضعیف روابط ایران با جهان
.37	-.37	.00	1.000	31	.000	رد	تضعیف رشد و عدالت اقتصادی
-.13	-.81	-.47	.009	31	-2.792	قبول	تضعیف کنترل تورم و بیکاری
.99	.26	.63	.001	31	3.507	قبول	تضعیف تشدید تحریم خارجی

چنانچه برای تدوین سناریوهای در دو بعد اصلی، متغیرهای موصوف را در قالب دو محور «اجتماعی-فرهنگی» و «سیاسی-اقتصادی» دسته‌بندی کنیم، آن‌گاه دو عامل تجمیعی می‌توان تعریف کرد که برآیند متغیرهای قبلی خواهند بود. برای خلاصه‌سازی هرچه بیشتر، آزمون تی را روی این عوامل انجام داده و نتیجه در جدول بعد خلاصه کرده‌ایم.

جدول ۹. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای دو محور اجتماعی-فرهنگی و سیاسی-اقتصادی

Test Value = 3					Mean	محورهای اصلی تاثیرگذار بر وضعیت آینده	
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df			t
Upper	Lower						
.383	-.196	.094	.514	31	.661	3.094	وضعیت اجتماعی-فرهنگی
.5134	.1220	.3177	.002	31	3.311	3.3177	وضعیت سیاسی-اقتصادی

فرضیه صفر را این طور تعریف می‌کنیم که «وضعیت اجتماعی-فرهنگی» نسبت به وضع فعلی، در آینده تضعیف خواهد شد (میانگین متغیرها کمتر یا برابر ۳)». فرضیه مخالف آن عبارت است از این که «وضعیت اجتماعی-فرهنگی» در آینده تقویت خواهد شد (میانگین متغیرها بالاتر از ۳)». همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، حد بالا مثبت و حد پایین منفی می‌باشند و میزان خطای مشاهده شده (۰.۵۱۴) است که بیش از ۰.۰۵ می‌باشد. بنابراین فرض صفر (وضعیت اجتماعی-فرهنگی) رد شده و در نتیجه فرض یک مبنی بر تقویت «وضعیت اجتماعی-فرهنگی» پذیرفته می‌شود. نتیجه آزمون تی برای سایر محور «وضعیت سیاسی-اقتصادی» نشان می‌دهد که هر دو کران بالا و پایین مثبت بوده و میزان خطا (۰.۰۰۲) نیز کمتر از ۰.۰۵ است. لذا فرض صفر مبنی بر تضعیف «وضعیت سیاسی-اقتصادی» را نمی‌توان رد کرد.

در ادامه به بررسی نتایج پیمایش درباره ابزارهای مورد استفاده در رویارویی غرب با انقلاب می‌پردازیم. در این جا سه دسته ابزار مطرح است و سوال این است که در جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران، کدام نوع ابزارهای زیر در آینده (۱۰ ساله) بیش از پیش مورد توجه و استفاده دشمنان واقع خواهد شد؟

یک: ابزار فرهنگی: نظیر رسانه‌های ماهواره‌ای، فضای سایبری، رسانه‌های مکتوب، سینما، مکاتب دینی ساختگی، مُد، ترویج مسایل ضداخلاقی، و غیره.

دو: ابزار سیاسی: نظیر توطئه‌چینی، تهمت‌زنی، فشار نهادهای بین‌المللی، محدودسازی و کاهش سطح روابط، منزوی‌سازی، و غیره.

سه: ابزار اقتصادی: نظیر تشدید تحریم‌های صادراتی، تحریم‌های فناوری، تحریم‌های بانک‌ها و افراد، و غیره.

برای پاسخ به این سوال، از آزمون تی استفاده شد که نشان می‌دهد آیا استفاده از هر یک از این ابزارهای در جنگ نرم آینده رخ می‌دهد یا خیر. لذا به نتایج آزمون تی توجه می‌کنیم:

جدول ۱۰. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای درباره استفاده از ابزارهای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی

Test Value = 3					Mean	ابزارهای مورد استفاده	
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df			t
Upper	Lower						
1.74	1.26	1.50	.000	31	12.627	4.50	استفاده از ابزارهای فرهنگی
1.52	.98	1.25	.000	31	9.280	4.25	استفاده از ابزارهای سیاسی
.99	.07	.53	.024	31	2.367	3.53	استفاده از ابزارهای اقتصادی

در مورد هر سه دسته ابزار معرفی شده، مشاهده می‌شود که که کران‌های بالا و پایین مثبت بوده و میزان خطای مشاهده‌شده (۰،۰ و ۰،۰۲۴) در هر سه مورد کمتر از ۰،۰۵ است. لذا فرض صفر مینی بر استفاده غرب از این ابزارها را نمی‌توان رد کرد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت غرب از هر سه ابزار استفاده خواهد کرد. بنابراین، آن چه که اهمیت می‌یابد، رتبه‌بندی این ابزارهاست. برای این کار، از آزمون فریدمن استفاده کرده‌ایم که نتایج آن در جدول بعد ارائه شده‌است. همان‌طور که مشاهده می‌شود ترتیب اهمیت و اولویت ابزارهایی که احتمالاً غرب در جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی در بلندمدت استفاده خواهد کرد؛ به ترتیب فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خواهد بود.

جدول ۱۱. نتایج آزمون فریدمن درباره رتبه‌بندی ابزارهای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی

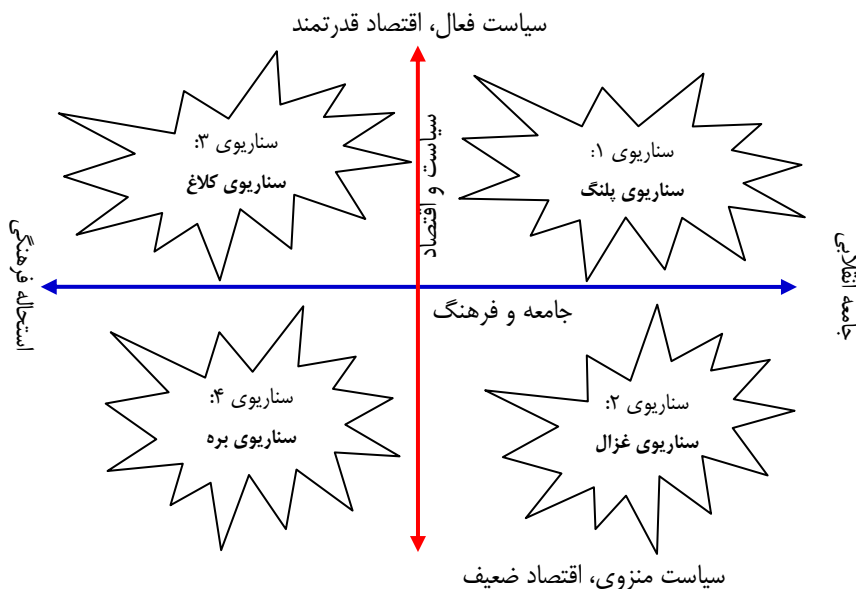
Mean Rank	نوع ابزارها
2.34	ابزار فرهنگی
2.05	ابزار سیاسی
1.61	ابزار اقتصادی

32	N
13.153	Chi-Square
2	Df
.001	Asymp. Sig.

a Friedman Test

۲-۳. تحلیل

با توجه به مباحث قبلی و نتایج تحقیق، حال می‌توان فضای سناریوی آینده را ترسیم کرده و براساس نتایج پیمایش انجام‌شده، می‌توان سناریوهای محتمل را شناسایی کرد. ابتدا ب تشریح و تبیین فضای سناریوی پرداخته و سپس با اتکا به نتایج، به تحلیل موضوع می‌پردازیم. با توجه به عدم قطعیت‌های احتمالی در دو بعد اقتصادی-سیاسی و اجتماعی-فرهنگی و روندهای متصور در دو حد نهایی مطلوب و نامطلوب، مطابق شکل ۱، می‌توان چهار سناریو تدوین کرد.

شکل ۱: سناریوهای متصور برای آینده‌ی انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم

الف) سناریوی پلنگ

در سناریوی شماره ۱ (در قسمت بالا-راست نمودار)، پلنگ نماد قدرت و افتخار ایرانی است. نام‌گذاری این سناریو به طور کلی یادآور کشوری است قوی و مسلط که هم ارزش‌ها و باورهای

اسلامی - ایرانی خود را دارد و هم از ابزار و توانمندی لازم برای اعمال اراده خود در سطح منطقه و جهان برخوردار است. در این سناریو، ایران به قدرتی منطقه‌ای تبدیل شده و بازیگری مهم در معادلات جهانی محسوب می‌شود. این سناریو تقریباً تصویر ترسیم شده در چشم‌انداز کشور در افق ۱۴۰۴، همخوانی دارد. راهبرد غرب و آمریکا در این سناریو، مهار و جلوگیری از بسط نفوذ ایران خواهد بود. شرایط کلی را در این سناریو می‌توان این گونه توصیف کرد:

- در بعد داخلی، اقتصاد روند روبه‌رشدی پیش گرفته، نرخ تورم به‌مرور کاهش یافته، نظام حاکم در اداره‌ی امور داخلی و مدیریت روابط خارجی موفق عمل کرده (اقتصادی-سیاسی) و اتحاد بین حکومت و مردم همراه با ارتقای سطح رضایت عمومی و تقویت فرهنگ انقلابی و انتقال سنت‌های انقلابی به نسل‌های بعدی همراه است (فرهنگی-اجتماعی).

- در بعد خارجی، بحران اقتصادی جهانی فروکش کرده و تحریم‌های وضع شده برضد جمهوری اسلامی ایران کاهش یافته یا به‌طور کامل رفع شده (اقتصادی-سیاسی) و ازسویی وجه غالب جنبش‌ها و حرکت‌های مردمی در سطح جهان، عدالت‌خواهی بوده و جنبش‌های اسلام‌گرا مناطق مختلف دنیا مورد استقبال مردم قرار می‌گیرند (فرهنگی-اجتماعی).

در چنین شرایطی که انقلاب اسلامی ایران هم به‌لحاظ فرهنگی-اجتماعی و هم اقتصادی-سیاسی در وضعیت مطلوبی قرار دارد، انتظار می‌رود که وزن اصلی جنگ نرم بیشتر بر ابعاد پنهان و لایه‌های زیرین باشد، به‌طوری که با توجه به موقعیت مناسب اقتصادی و سیاسی ایران هم به‌لحاظ داخلی و هم بین‌المللی، غرب مسیر تلاش برای تغییر فرهنگی از طریق ابزارهایی همچون شبکه‌های ماهواره‌ای (با مصادیقی همچون فارسی ۱) و شبکه‌های اجتماعی مجازی (اینترنت) ندارد.

ب) سناریوی غزال

در سناریوی شماره ۲ که در قسمت پایین - راست نمودار قرار دارد، غزال نماد زیبایی و پویایی اندیشه و ارزش‌های انقلابی حاکم است. نام‌گذاری این سناریو به این علت است که در آن، آرمان‌ها و ارزش‌های عمیق و زیبایی وجود دارد، ولی ابزار و قدرت سیاسی - اقتصادی برای اعمال اراده و تفکرات وجود ندارد. لاجرم، علی‌رغم پیام و تفکرات زیبا، کشور در موضع تدافعی قرار گرفته و در اعمال اراده خود دچار مشکل است. نقطه قوت این سناریو، پشتوانه و انسجام

مردمی در رابطه با پیام و تفکرات انقلاب است. در ایران سناریو، ایران تفکرات و افکار انقلابی خود را حفظ کرده، ولی به سبب فشارهای سیاسی- اقتصادی سرگرم مسایل داخل کشور می‌شود. در این سناریو، راهبرد غرب تغییر رفتار ایران از طریق تشدید فشارهای سیاسی- اقتصادی است. شرایط کلی را در این سناریو می‌توان این گونه توصیف کرد:

- در بعد داخلی، وضع اقتصادی نامناسب (رشد پایین، تورم و بیکاری) حاکم است، نظام حاکم در اداره‌ی امور داخلی و مدیریت روابط خارجی چندان موفق نیست (اقتصادی- سیاسی) ولی با این حال، اتحاد بین حکومت و مردم قوی است و انسجام اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های انقلابی مشاهده می‌شود (فرهنگی- اجتماعی).

- در بعد خارجی، با تداوم بحران اقتصادی، قدرت‌های اقتصاد سنتی دچار چالش (اقتصادی- سیاسی) و از سویی، جنبش‌ها مردمی در سطح جهان، علیه ارزش‌ها و شیوه‌های سرمایه‌داری جهانی تشدید می‌شود (فرهنگی- اجتماعی).

در چنین شرایطی هرچند اوضاع اقتصاد داخلی مناسب نیست، وفاداری و انسجام جامعه در راستای حفظ و حمایت از انقلاب پابرجاست. در بعد خارجی نیز تضعیف قدرت‌های سنتی همراه با اعتراضات مردمی، زمینه را برای طرح ایدئولوژی‌های جایگزین فراهم می‌سازد. انتظار می‌رود در چنین شرایطی، جنگ نرم غرب در کوتاه مدت بر تشدید تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی لذا تأکید داشته باشد ولی در درازمدت بر جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی تأکید نماید. با توجه به تحولات جهانی، فرصت برای حضور معنوی و تقویت و توسعه ایدئولوژی انقلاب اسلامی ایران در سطح منطقه و جهان فراهم شود.

ج) سناریوی کلاغ

در سناریوی شماره‌ی ۳ که در قسمت بالا- راست نمودار قرار دارد، کلاغ نماد از دست دادن هویت اصیل اسلامی- ایرانی است. نام‌گذاری این سناریو بر اساس این ضرب‌المثل معروف است که می‌گوید: «کلاغ آمد راه رفتن کبک را یاد بگیرد، راه رفتن خودش را نیز فراموش کرد» در عین حال، کلاغ می‌توان نمادی از ناهنجاری‌ها و فرهنگ نامناسب غرب نیز باشد. در حقیقت، نقطه تمرکز این سناریو این است که جامعه ایران با بحران هویت مواجه شده و گرایش به سمت فرهنگ غربی یا سبک زندگی آمریکایی می‌یابد. در این سناریو، حاکمیت و جامعه ایران

گرایش‌های غربی داشته و از آرمان‌ها انقلابی خود دست‌کشیده‌اند. در عین حال و شاید به همین سبب - مشکلات اقتصادی و سیاسی داخلی کاهش یافته و جامعه و دولت بی‌توجه به ارزش‌ها، به سمت رفاه حرکت می‌کنند. می‌توان گفت چنین سناریویی مطلوب غرب بوده و به عبارتی غرب در جنگ نرم خود علیه ایران تا حدی موفق بوده‌است، چراکه نکته بارز این سناریو بروز و تشدید شکاف میان جامعه و ارزش‌های انقلاب است. راهبرد غرب در این سناریو، تشدید هجمه فرهنگی و یا حل کردن انقلاب در جامعه جهانی است. البته قدرت اقتصادی و آرامش کامل سیاسی داخلی نیز چندان مطلوب غرب نیست، لذا با پایش وضعیت ایران، غرب تلاش می‌کند قدرت ایران را کنترل کرده و از آن به‌عنوان ابزاری در کنترل توازن قدرت در منطقه و نیز در برابر روسیه و چین استفاده نماید. شرایط کلی را در این سناریو می‌توان این‌گونه توصیف کرد:

- در بعد داخلی، به سبب سرمایه‌گذاری‌ها و اقدامات صورت گرفته، اقتصاد روند روبه‌رشد نشان می‌دهد، نرخ تورم به‌مرور کاهش یافته، نظام حاکم در اداره‌ی امور داخلی و مدیریت روابط خارجی به‌شکل موفق عمل کرده (اقتصادی - سیاسی) ولی در عین حال به سبب تحریکات و اقدامات خارجی و زمینه‌های داخلی مانند رفاه‌زدگی، اتحاد بین حکومت و مردم ضعیف شده و در فرهنگ رایج، ارزش‌ها و فرهنگ انقلابی دچار نوسان و چالش است (فرهنگی - اجتماعی).

- در بعد خارجی، بحران اقتصادی جهانی فروکش کرده و تحریم‌های وضع شده برضد جمهوری اسلامی ایران کاهش یافته یا کاملاً برداشته شده (اقتصادی - سیاسی) و از سوی دیگر، وجه غالب جنبش‌ها و حرکت‌های مردمی در سطح جهانی، توسط غرب کنترل و و در راستای امیال ایشان مدیریت شده است (فرهنگی - اجتماعی).

در چنین شرایطی که انقلاب اسلامی ایران از نظر اقتصادی - سیاسی از شرایط خوبی برخوردار است، ولی شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی حکایت از دور شدن مردم از ارزش‌های انقلاب دارد. انتظار می‌رود در چینی شرایطی جنگ نرم زمینه لازم را برای دور کردن مردم از آرمان‌ها داشته و لذا تأکید بر رفتار از طریق ابزارهای تبلیغی و اقتصادی خواهد بود. همچنین، به دلیل تنها ماندن انقلاب در سطح جهان، امکان وارد کردن فشارهای سیاسی هرچه بیشتر بر ایران فراهم می‌شود.

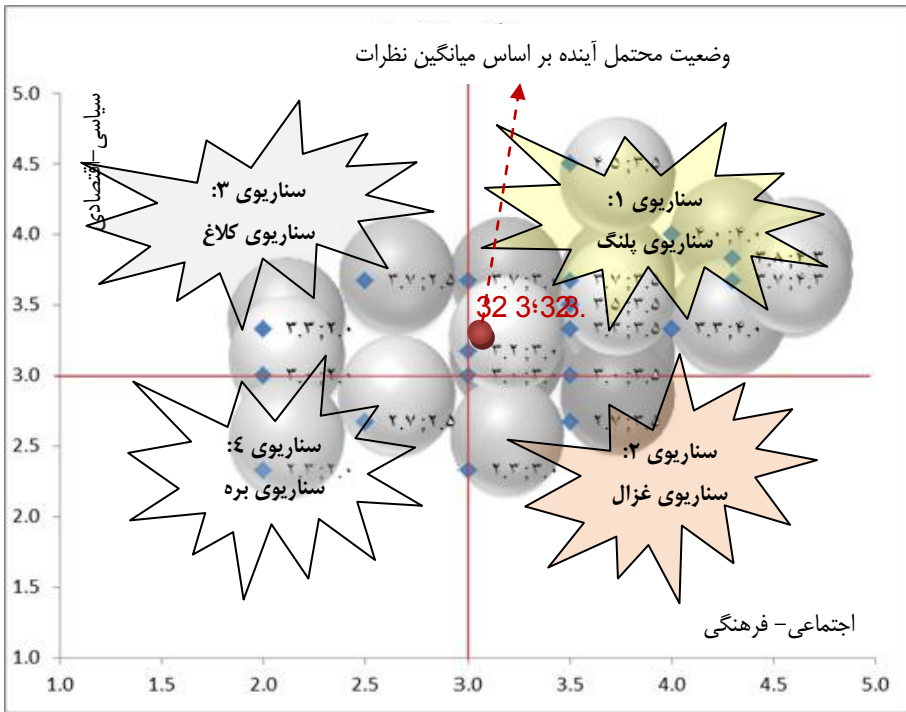
د) سناریوی بره

در سناریوی شماره ۴ که در قسمت پایین - چپ نمودار قرار دارد، بره نماد موجودی فاقد قدرت و یا به عبارتی، لقمه‌ای چرب و نرم است. نام‌گذاری این سناریو به این علت است که در آن، از یکسو آرمان‌ها و ارزش‌ها مضمحل شده و از سوی دیگر، قدرت سیاسی-اقتصادی لازم برای اعمال اراده و حاکمیت وجود ندارد. لاجرم، کشور دچار هرج و مرج شده و نه تنها از مسیر پیشرفت دور خواهد ماند، بلکه با مشکلات داخلی و خارجی مواجه می‌شود. در شرایط هرج و مرج مطرح در این سناریو، راهبرد غرب تغییر رژیم و حاکمیت خواهد بود. شرایط کلی را در این سناریو می‌توان این گونه توصیف کرد:

- در بعد داخلی، وضع اقتصادی نامناسب (رشد پایین، تورم و بیکاری) حاکم بوده، نظام حاکم در اداره‌ی امور داخلی و مدیریت روابط خارجی چندان موفق نیست (اقتصادی-سیاسی)، ارزش‌های انقلابی مورد چندان مورد اعتنای جامعه نیست و فرهنگ غربی بسط و نفوذ یافته است (فرهنگی-اجتماعی).

- در بعد خارجی، با تداوم بحران اقتصادی جهان، نه تنها قدرت‌های اقتصاد سنتی، همه جهان دچار چالش (اقتصادی-سیاسی) و از سوی دیگر، جنبش‌ها و حرکت‌های مردمی سرکوب و یا خاموش شده است (فرهنگی-اجتماعی).

در چنین شرایطی با وجود اوضاع اقتصاد داخلی نامناسب، وفاداری و انسجام جامعه در راستای حفظ و حمایت از حاکمیت دچار ضعف است. در بعد خارجی نیز وضع بد اقتصادی باعث شده تا جنبش‌های اجتماعی و مردمی نیز سرخورده و ناموفق، دچار یاس و ناامیدی شوند. انتظار می‌رود در چنین شرایطی، جنگ نرم غرب زمینه را در کوتاه مدت برای استفاده از ابزارهای اقتصادی و سیاسی فراهم دیده و در دراز مدت نیز مباحث فرهنگی را ادامه خواهد داد. به‌خصوص از یافته‌های پیمایش می‌توان نتیجه گرفت که ابزار فرهنگی در جنگ نرم بلندمدت، رتبه بالاتری نسبت به ابزارهای سیاسی و اقتصادی دارد. به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد تمرکز غرب در درازمدت، بر اضمحلال فرهنگی-اجتماعی جامعه قرار دارد و هدف اصلی آن، تضعیف عمق باورهای دینی و انقلابی و انقلابی مردم است.

شکل ۲. ابر سناریو مبتنی بر میانگین نظرات در دو محور «اجتماعی-فرهنگی» و «سیاسی-اقتصادی»

نتیجه‌گیری

آمریکا و غرب مسیر جسارت را برگزیده و در معنا، خواهان نابودی انقلاب اسلامی ایران هستند. لذا با سرمایه‌گذاری بیشتر به نابودی ارزش‌ها و فرهنگ دینی و ملی ایران کمر همت گمارده‌اند. آمریکا به شعار ارتقای آزادی انسان و دموکراسی‌سازی «اسلام میانه‌رو» شکل جدیدی به فعالیت خود بخشیده‌است (احدی، ۱۳۸۶: ۲۱). با توجه به سناریوهای چهارگانه‌ای که مطرح شد، تحقیق ما نشان داد اولویت غرب در به‌کارگیری ابزارهای مختلف جنگ نرم ابتدا بر ابزارهای فرهنگی، و سپس ابزارهای سیاسی و اقتصادی است.

از منظر سناریوها، جمع‌بندی نظرات خبرگان نشان می‌دهد که سناریو محتمل، به نحوی نه‌چندان قوی به‌سمت سناریوی پلنگ گرایش دارد. به‌عبارتی، خبرگان انتظار دارند ایران در جنگ نرم بتواند در سطح حداقل متوسط از قدرت سیاسی-اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی، مقابل غرب بایستد. البت بدبینانه‌ترین حالت برای انقلاب (ضعیف‌ترین وضعیت «۲.۳ و ۲») از سوی

صاحب‌نظران طبق شکل ۲، در سناریوی ۴ (سناریوی بره) قرار دارد و خوش‌بینانه‌ترین حالت «۴.۵» نیز در عمق سناریوی ۱ (سناریوی پلنگ) قرار می‌گیرد.

باید گفت در جنگ نرم علیه ایران، غرب راهبرد حرکت از سناریوی پلنگ را به سمت سناریوی غزال و کلاغ تعقیب می‌کند. البته واضح است که سناریوی کلاغ، سناریوی مطلوب‌تری برای غرب محسوب می‌شود چون عمق بیشتری برخوردار است؛ ولی در عین حال، اجرای آن نیاز به زمان و هزینه زیادی دارد. لذا ممکن است راه میان‌بر غرب حرکت به سمت سناریوی غزال و سپس حرکت به سمت سناریوی کلاغ باشد. به نظر می‌رسد چنان چه حرکت به سمت سناریوی کلاغ میسر نشد، سناریوی غزال یک سناریوی واسطه خوب بوده و با هدف تغییر رفتار ایران، به شدت تعقیب خواهد شد. حد نهایی تلاش غرب در برابر ایران، تحقق سناریوی بره است. یعنی، با توجه به روحیه استعماری غرب، می‌توان تصور کرد که حتی در صورت تحقق سناریوی کلاغ، غرب به آن هم راضی نشده و حرکت بعدی آن به سمت سناریوی بره باشد تا ایران را به عنوان لقمه‌ای چرب و نرم، ببلعد. با این توصیف، قطعاً هدف اصلی آمریکا بی‌خاصیت کردن و به انحطاط کشدن انقلاب اسلامی ایران است. شهید مطهری بقا یا انحطاط یک ملت را بر اساس آیات قرآن در چهار عامل می‌داند (مطهری، ۱۳۷۲): اتحاد و تفرقه؛ عدالت و بی‌عدالتی؛ اخلاق و فساد؛ اجرا و یا عدم اجرای امر به معروف و نهی از منکر.

با توجه به شاخص‌های مذکور، لازم است این موارد را به عنوان شاخص‌های پایش و تحقق سناریوهای غربی مورد پایش قرار دهیم. اقدامات نرم غرب علیه ایران، بسیار متعدد و پیچیده است. برخی از فعالیت‌ها و روش‌هایی که غرب در جنگ نرم به آن‌ها متوسل می‌شود، عبارتند از: برچسب‌زدن، تملیظ و تنویر، انتقال، تصدیق، شایعه، کلی‌گویی، دروغ‌بزرگ، پاره‌حقیقت‌گویی، انسانیت‌زدایی و اهریمن‌سازی، پیشگویی فاجعه‌آمیز، قطره‌چکانی، حذف و سانسور، جاذبه‌های جنسی، ماساژ پیام^۱، تفرقه‌افکنی و ایجاد تضاد، ترور شخصیت، تکرار، توسل به ترس و ایجاد رعب، مبلغه، مغالطه و غیره (فصلنامه پرسمان، ۱۳۹۰: ۱۸۹). یافته‌های حاصل از پیمایش در این تحقیق نشان می‌دهد که در بلندمدت، اولویت به‌کارگیری ابزارها توسط غرب عبارت است از: اول: ابزارهای فرهنگی، دوم: ابزارهای سیاسی و سوم: ابزارهای اقتصادی.

۱. معادل Spinning the message به معنای استفاده از انواع تاکتیک‌ها برای ایجاد تصویر مورد نظر در ذهن مخاطب

همان‌طور که نتایج تحقیق نشان داد، در سناریوی محتمل، وضعیت اجتماعی-فرهنگی در حد متوسط و وضعیت سیاسی-اقتصادی نیز اندکی بهتر از متوسط است. بنابراین، راز موفقیت بلندمدت جمهوری اسلامی ایران در برابر جنگ نرم، تمرکز بر وجوه اجتماعی-فرهنگی (ارزش‌ها و باورها، اخلاقیات و رفتار اجتماعی، وحدت و انسجام اجتماعی، و پیوند حکومت و مردم) است. همچنین رشد اقتصادی، تحقق عدالت، ثبات سیاسی و بسط نفوذ و تعامل منطقه‌ای و جهانی، موضوعاتی است که باید مورد توجه و تأکید نظام باشد. ایران برای مقابله با سناریوهای مختلف آمریکا در استفاده از جنگ نرم، ظرفیت‌های فراوانی دارد که باید در تقویت و حفظ آن کوشش نموده و هوشمندانه از آن استفاده کند. در این راستا، برخی از راه‌کارهای مهم عبارتند از:

- ۱- تقویت زیرساخت‌های فرهنگی با هدف تقویت ارزش‌های اسلامی و ملی (مهندسی فرهنگی)
- ۲- نهادینه کردن امر به معروف و نهی از منکر در جامعه
- ۳- توسعه سریع کشور
- ۴- حمایت و تقویت نهادهای مدنی با نظارت و کنترل در کشور
- ۵- هماهنگ کردن ظرفیت‌های دستگاه‌های اجرایی-امنیتی و اطلاعاتی کشور با تهدیدات نرم
- ۶- بازتولید ساختاری در قدرت سیاسی کشور
- ۷- عدالت‌محوری و شایسته‌سالاری در نظام سیاسی کشور
- ۸- خدامحوری در دولت و مردم
- ۹- ترویج فرهنگ انتظار

منابع

- ۱- احدی، افسانه (۱۳۸۶)، «نگاهی به پروژه آمریکایی ایجاد شبکه‌هایی از مسلمانان میانه‌رو(جنگ نرم ۵)»، موسسه ابرار معاصر.
- ۲- اندیشکده راهبردی امنیت نرم(۱۳۸۸)، «رهیافت راهبر: تبیین راهبردی جنگ نرم در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی»، www.amniatenarm.ir، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۹/۲.
- ۳- باقری، سیامک(۱۳۹۰)، «اهداف یک سناریو»، سایت عملیات روانی به نشانی: www.psyop.ir، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۹/۴.
- ۴- تاجیک، محمدرضا(۱۳۸۲)، «مجموعه مقالات همایش رقابت‌های سیاسی و امنیت ملی»، فرهنگ گفتمان، چاپ اول، تهران.
- ۵- حاذق نیک‌رو، حمید(۱۳۸۹)، «تهدیدات نرم: مفاهیم و کارکردها»، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، به نشانی: www.irdc.ir/fa/content، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۸/۳۰.
- ۶- حافظنیا ورزقانی، محمدرضا و سید هادی(۱۳۸۶)، «جایگاه جمهوری اسلامی ایران در نظام ژئوپلیتیک جهانی و منطقه‌ای»، فصل‌نامه راهبرد دفاعی، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، سال پنجم، شماره ۱۸.
- ۷- حافظیان، محمدحسین(۱۳۸۶)، «خاورمیانه در دهه آینده، چالش‌ها و فرصت‌ها برای ایران»، مجموعه مقالات همایش آینده‌پژوهی ایران ۱۴۰۰، دانشگاه تهران.
- ۸- خزایی و پدرام، سعید و عبدالرحیم(۱۳۸۷)، «راهنمای گام به گام آینده‌پژوهی راهبردی»، انتشارات دانشگاه مالک اشتر.
- ۹- راست، بروس و هاروی(۱۳۸۵)، «سیاست جهانی: محدودیت‌ها و فرصت‌های انتخاب»، ترجمه علی امیدی، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- ۱۰- زرقاتی، سید هادی(۱۳۸۵)، «ارزیابی عوامل و متغیرهای موثر بر قدرت ملی و طراحی مدل سنجش قدرت ملی»، رساله دوره دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۱۱- سایت جنگ نرم به نقل از خبرگزاری فاس(۱۳۸۹)، «قدرت نرم ایران در مصاحبه با جوزف نای»، به نشانی: www.psyop.ir، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۸/۳۰.
- ۱۲- سیهاک، جمی بی و استیون ای(۱۳۸۹)، «تحلیل سناریو: مطالعه ترکیبی و راهنمای اجرا در نیروی هوایی آمریکا»، (ترجمه مسعود منزوی)، انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- ۱۳- صدیقی، کلیم(۱۳۷۵)، «نهضت‌های اسلامی و انقلاب اسلامی ایران»، انتشارات اطلاعات.

۱۴- علیزاده، عزیز و وحید وحیدی مطلق (۱۳۸۳ الف)، «تسلط بر آینده به کمک برنامه‌ریزی بر پایه سناریو»، اندیشکده وحید، به نشانی: www.vahidthinktank.com/articles، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۹/۲.

۱۵- علیزاده و وحیدی مطلق، عزیز و وحید (۱۳۸۳ ب)، «برنامه‌ریزی بر پایه سناریو: مفاهیم، مبانی و کارکردها»، اندیشکده وحید، به نشانی: www.vahidthinktank.com/articles، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۹/۲.

۱۶- عمید زنجانی، عباس‌علی (۱۳۸۴)، «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن»، تهران، نشر طوبی.

۱۷- فصلنامه پرسمان (۱۳۹۰)، «جنگ نرم»، سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مرکز مطالعات سیاسی.

۱۸- کالینز، جان. ام (۱۳۷۰)، «استراتژی بزرگ»، ترجمه کوروش بایندر، تهران، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.

۱۹- کریمی تبار، مریم (۱۳۸۹)، «راهبردها و راه‌کارهای فرهنگی دولت زمینه‌ساز در رویارویی با جنگ نرم»، فصل‌نامه مشرق موعود، شماره ۱۳.

۲۰- لیندگرن و باند هولود، ماتیس و هانس (۱۳۹۰)، «طراحی سناریو: پیوند بین آینده و راهبرد»، ترجمه عزیز تاتار، تهران، انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

۲۱- متقی، ابراهیم (۱۳۸۶)، «امنیت‌گرایی منطقه‌ای ایران، از هژمونی تا موازنه»، مجموعه مقالات همایش آینده‌پژوهی ایران ۱۴۰۰، دانشگاه تهران.

۲۲- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۰)، «ماهیت و ویژگی‌های انقلاب اسلامی»، سایت راسخون به نشانی www.rasekhoon.net/article، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۸/۳۰.

۲۳- مطهری، مرتضی (۱۳۷۲)، «پیرامون انقلاب اسلامی»، تهران، انتشارات صدرا.

۲۴- ----- (۱۳۷۲)، «آینده انقلاب اسلامی ایران»، تهران، انتشارات صدرا.

۲۵- نای، جوزف (۱۳۸۷)، «قدرت نرم»، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) و پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.

۲۶- نائینی، علی محمد (۱۳۸۶)، «تهدید نرم: ابعاد و ویژگی‌ها»، مرکز تحقیقات و آموزش جنگ نرم، به نشانی: mojenarm.com، آخرین بازدید: ۱۳۹۰/۹/۱.

۲۷- نائینی، علی محمد (۱۳۸۹)، «درآمدی بر ماهیت‌شناسی جنگ نرم»، فصل‌نامه راهبرد دفاعی، شماره ۲۸، صص ۳۲-۱.

۲۸- نظری‌زاده، میرشاه‌ولایتی، احمدوند و عبدالملکی، فرهاد، فرزانه، علی‌محمد، و یوسف (۱۳۹۰)، «آینده‌پژوهی خدمت‌سربازی»، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۳۴.

۲۹- هرسیج، تویسرکانی و جعفری، حسین، مجتبی و لیلا (۱۳۸۸)، «ژئوپلیتیک قدرت نرم ایران»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال چهارم، شماره دوم.

30-Arguilla, John & David Ronfeldt (2003), "The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy", RAND (www.rand.org).

31-Becker, Harold S. (1989), "Developing and Using Scenarios: Assisting Business Decisions", The Journal of Business & Industrial Marketing, No. 4.

32-Nye, Joseph (2004), "Soft Power: the Means to Success in World Politics", New York, Public Affairs.

33-Pearce, John A. & Richard B, Robins Jr. (1983), "Environmental forecasting: key to strategic management", Business, Georgia State university Business Press, No. 33.